

len kivétel a Medi-Kwoc Index amelyet a *washingtoni School of Medicine* adott ki 1976-ig, ekkor megszűnt s a Science Citation Index folytatja.

Az egyetlen olyan intézmény, amely állandóan és rendszeresen be is szerzi a meghirdetett konferenciák összes anyagát, az *InterDok Corporation* Harrisonban (New York állam), amely kiadja a *Directory of Published Proceedings* (Publikált Anyagok Címjegyzéke) c. tájékoztatót három sorozatban:

SEMT – Science, Engineering, Medicine, Technology (természettudomány, műszaki tudományok, orvostudomány, technológia)

SSH – Social Sciences, Humanities (társadalom- és humán tudományok)

PCE – Pollution Control, Ecology (környezetvédelem, ökológia)

Rendkívül hasznos és pontos segédeszköz a *Bibliographical Guide to Conference Publications 1975*. (1974-ben *Conference Publication Guide* címen jelent meg). Havonta jelenik meg a könyvtári katalógusairól híres G. K. HALL kiadásában Bostonban. A kiadvány MARC mágnesszalagok alapján készül, szerkesztését bibliográfiai szempontok határozzák meg (kiadó, testületi szerző stb.). Ez is nagyon nagy előnye, mert a többi hasonló kiadvány nem bibliográfiai, hanem a konferenciára vonatkozó adatok szerint rendezi az anyagot (konferencia helye, dátuma).

/DRUBBA, H.: Conference documentation: General overview and survey of the present position = International Associations, 28. köt. 8–9. sz. 1976. p. 383–387./

(Ferch Magda)

KÖNYVTÁRAK – KÖNYVTÁRI MUNKA

Szövetségi anyagi támogatás a könyvtáraknak az USA-ban

A könyvtárak működési feltételeiről három szinten gondoskodnak: helyi, állami és szövetségi forrásokból származnak – sorrendben csökkenő volumenben – az anyagi eszközök. E cikk a központi kormányzat által nyújtott, ún. szövetségi támogatással foglalkozik.

Szükséges tudni, hogy a szövetségi segélyeket a szenátus és a képviselőház által hozott és az elnök által ellenjegyzett törvények alapján lehet folyósítani, de – és ez lényeges körülmény – addig nem nyílnak meg az előirányzott források, ameddig az évi költségvetést nem hagyja jóvá a kongresszus. Az utóbbi időben a központi kormányzat takarékosági intézkedései során többek között a könyvtári támogatást is törölni kívánta az éves költségvetésekből, s csak hosszas huza-vona után, a könyvtári „kijárók”, a könyvtárakat támogató képviselők harca eredményeként szerepelnek továbbra is ezek a tételek.

Jelenleg a következő programok részesülnek szövetségi támogatásban.

1. Közművelődési könyvtárak

1956-ban fogadták el, majd később többször megújították a könyvtári szolgáltatások és építkezések támogatásáról szóló törvényt. Elsőrendű célja a hátrányos helyzetű rétegek (betegek, nemzetiségek, vakok stb.), könyvtári ellátásának megjavítása, továbbá épületek emelése és könyvtári hálózatok létrehozása. Mostanában azonban, a gazdasági helyzet romlásával, a szövetségi támogatást inkább a helyi költségvetések kiegészítésének tekintik.

2. Iskolai könyvtárak

1965-ben az iskolázás területén jelentkező egyenlenségek kiküszöbölése érdekében egy sor programot indítottak. A törvényhozás célja az volt, hogy a helyi szervek által fenntartott iskolákat támogassa a minden gyermek számára – függetlenül színtől, nemzetiségétől vagy társadalmi helyzetétől – egyenlő tanulási lehetőségek kialakításában. Ennek érdekében az iskolai könyvtárak támogatást kaptak állományuk, AV-anyaguk és felszerelésük kiegészítésére, valamint lehetőség nyílt módszertani segítségük megszervezésére.

3. Akadémiai könyvtárak

Az 1965-ben hozott, felsőoktatásról szóló törvény célja az volt, hogy a szegénysorból származó fiatalok továbbtanulását előmozdítsa. A program keretében a felsőoktatási könyvtárak is támogatást kaptak állománygyarapításra, de egy-egy könyvtár nem többet, mint 5000 dollárt. Ez az összeg elenyésző, különösen ha figyelembe vesszük, hogy az egyetemi könyvtárak költségvetésének túlnyomó részét a személyi kiadások teszik ki. Ezt a keretet a könyvtárosok képzésére is felhasználták, bár a 60-as évek nagy kereslete könyvtárosok iránt mostanra visszaesett.

Visszapillantva az eredményekre azt kell megállapítani, hogy *mindhárom programnak még mindig van politikai és gazdasági létjogosultsága*, habár a könyvtárosok azt kívánják, hogy az országos politika új módon foglalkozzék a könyvtári szolgáltatások finanszírozásával. Ugyanakkor attól félnek, hogy ha lemondanak a jelen programok igénybevételéről, azt is elveszítik, amit eddig kaptak.

A kérdés az, hogy mi legyen a szövetségi támogatás szerepe, a helyi és állami támogatás mellett. A könyvtárosok egy ún. „Fehér Ház”-i konferencia összehívását kívánják a könyvtári és információs szolgáltatások tárgyában; — erre vonatkozóan a kongresszus 1974-ben már kedvező határozatot hozott; hiányzik azonban az anyagi fedezet. A konferenciának azért volna nagy jelentősége, mert az amerikai államigazgatás tradíciói szerint egy ilyen konferencia nagy horderejű, hosszútávú programokat indíthat el.

A konferencia előkészítése megindult, és egyéb erőfeszítések is történtek az USA könyvtárügyének átszervezésére. Így 1975-ben a Kongresszus által még 1970-ben létrehívott Könyvtári és Informatikai Országos Bizottság közrebocsátotta a *Toward a National Program for Library and Information Services: Goals for Action* c. dokumentumát, amelynek fő tétele, hogy az USA könyvtárügye széttöredezett; egyenetlen és a legfontosabb feladat egy egységes, országos rendszer megteremtése. A *National Science Foundation* ugyancsak kiterjedt tanulmányokat folytatott a tudományos és műszaki információs rendszer fejlesztése érdekében.

Az egységes, nemzeti tájékoztatási rendszer kialakítását nagy mértékben befolyásolja a szerzői jog körül folyó, máig is eldöntetlen vita. Ameddig nem tisztázódik, hogy mit lehet másolni, ingyen-e vagy pénzért, és mennyiért stb. a könyvtári dokumentumok közül, addig a rendszer működése veszélyeztetett.

Bár komoly vállalkozások folynak az országos bibliográfiai ellenőrzés megvalósítására a Kongresszus és az illetékes minisztériális szervek csekély érdeklődést mutatnak a jelentős gépesítési programok iránt. Például a Library of Congress MARC-programja is inkább a korábbi könyvtárigazgató, MUMFORD személyes erőfeszítésének volt köszönhető.

WRIGHT, Ch.: *Current developments in federal support for libraries in the United States = Libri*, 26. köt. 2. sz. 1976. p. 96–107./

(Papp István)

Dán tudományos könyvtárak

A skandináv, s ezen belül a dán közművelődési könyvtárak világszerte megérdemelt hírnévnek örvendenek. A dán tudományos, felsőoktatási könyvtárakban olyan jelentős változások zajlottak le az elmúlt tíz évben, amelyek feltétlenül megérdemlik, hogy több figyelmet fordítsunk rájuk.

1966-ig Dániában két egyetem működött, az 1479-ben alapított *koppenhágai* és az 1928-ban alapított *aarhusi*. A többi felsőoktatási intézményben speciális szakmai képzés folyt (műszaki, építészeti, fogászati,

mezőgazdasági). Utóbbiak közül kiemelkedett a *Dán Műszaki Egyetem*, amelynek tantárgyai közt humán és társadalomtudományi jellegűek is voltak.

A hagyományos, széles körű képzést nyújtó egyetemek és a szűkebb profilú felsőoktatási intézmények közötti korábbi éles határvonal újabban jelentősen módosult: új egyetemi központok jöttek létre, amelyek a hagyományos egyetemi programok mellett rövidebb, nem-tudományos jellegű oktatást is folytatnak.

Az első új egyetem Odense ben 1966-ban nyílt meg, ezt követte a *roskildei* és az *aalborgi* (1972-ben ill. 1974-ben).

Figyelemre méltó jellegzetessége a dán egyetemi könyvtáraknak a más országokhoz viszonyított sokkal nagyobb függetlensége. Amíg az egyetemek az Oktatási Minisztériumhoz tartoznak, addig Koppenhága, Aarhus és Odense egyetemi könyvtárai a Kulturális Minisztériumnak tartoznak felelősséggel, így ezek a könyvtárak csaknem függetlenek egyetemeiktől. Az újabb egyetemi központok könyvtárai, csakúgy mint a Műszaki Egyetem Könyvtára, az Oktatási Minisztérium alá tartoznak. A kutatóintézeti könyvtárak viszont öt további tárca felügyelete alatt tevékenykednek. A tudományos könyvtárak ezért valamivel hátrányosabb helyzetben vannak, mint a közművelődésiek, amelyek kivétel nélkül a Kulturális Minisztérium felügyelete alatt működnek.

A tudományos könyvtárak egy részének költségvetését az Oktatási Minisztérium mint az egyetem ill. főiskola költségvetésének részét határozza meg, viszont a hozzá tartozó könyvtárak esetében a Kulturális Minisztérium dönt, mégpedig az egyetemmel vagy az Oktatási Minisztériummal való konzultáció kötelezettsége nélkül.

A kutatóintézeti könyvtárak koordinálatlan pénzügyi irányítása és megosztott felügyelete megnehezíti mindenfajta központi tervezést. A kooperáció javítására ugyan létrehozták a *Dán Kutatóintézeti Könyvtárak Tanácsadó Testületét* (Advisory Council for Danish Research Libraries). Ennek azonban egyelőre csekély a jogköre.

Az együttműködés akadályai ellenére elmondható, hogy a legnagyobb kutatóintézeti könyvtárak szorosan együttműködnek egymással és a közművelődési könyvtárakkal is. Több ilyen könyvtár valamelyik szakterület központi könyvtáraként is működik.

Figyelemreméltó munkamegosztás alakult ki a nemzeti könyvtárként funkcionáló *Királyi Könyvtár*, ill. a *koppenhágai Egyetemi Könyvtár* között. A külföldi szakirodalom beszerzésében a Királyi Könyvtár a humán és társadalomtudományi területekre specializálódott, s itt az egyetem igényeit is kielégíti. Az egyetemi könyvtár viszont a természettudományok és az orvostudomány terén vált központi jelentőségűvé, s 1938-ban két független osztályra oszlott: az 1. osztály gyűjteményében a referenz művek, a hallgatók és oktatók által szinte naponta igényelt dokumentumok maradtak, míg a 2. osztály a természettudományi és orvosi állománnyal külön épületbe költözött.